

YILDIZ, Ayşe(2018). *Muradhân-zâde Ebûbekir Sıdkî ve Şiirleri (İnceleme-Metin-İşlevsel Sözlük)*. Ankara: Grafiker Yayınevi.

Hanım YILMAZ*

* Arş. Gör., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

e-mail*: hanim.yilmaz@hbv.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0001-9446-724X>

Araştırma Makalesi/Research Article

<https://doi.org/10.34083/akaded.650087>

Sorumlu Yazar/Corresponding Author

Hanım Yılmaz, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara/Türkiye

Geliş Tarihi/Received : 22.11.2019

Kabul Tarihi/Accepted: 09.12.2019

Atıf/Citation

Yılmaz, Hanım (2019). Yıldız, Ayşe (2019). *Muradhân-zâde Ebûbekir Sıdkî ve Şiirleri (İnceleme-Metin-İşlevsel Sözlük)*. Ankara: Grafiker Yayınevi, *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 3 (4), 536-539
DOI: 10.34083/akaded.650087

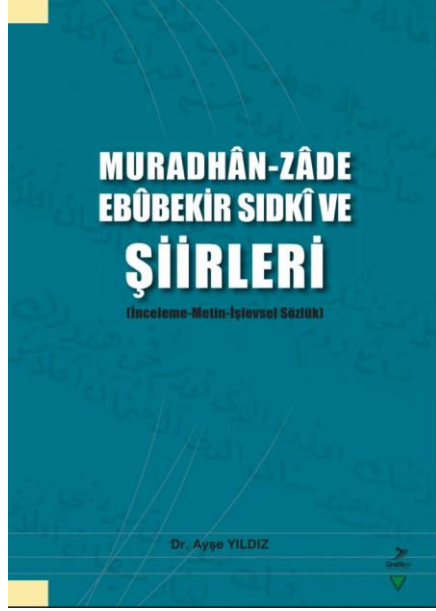

Cönkler, farklı konularda derlemeleri içermekle birlikte şiir koleksiyonlarından da oluşan defterlerin adıdır. Aralarında birtakım nüanslar olmakla birlikte şiir mecmuaları gibi şiir seçkileri olan cönklerde, klasik Türk edebiyatı geleneği çerçevesinde yetişmiş şairlerin şiirleri de bulunmaktadır. En eski cönk 15. yüzyıla ait olmakla birlikte sayıca en fazla olduğu dönem 18. ve 19. yüzyıllardır (Gökay, 1993: 74-75). Bu yazıda da Sıdkî mahlasıyla şiirler yazan şairin 19. yüzyıla ait bir cönkte yer alan şiirlerinin yayımlanmasından oluşan çalışma tanıtılacaktır.

Ankara Milli Kütüphane’de 06 Mil. Yz. 53 numarada kayıtlı cönkte 42 şiiri tespit edilen Ebubekir Sıdkî’nin biyografi kaynaklarında hakkında bilgi bulunmamaktadır. Muradhân-zadeler olarak bilinip kökenleri III. Mehmed zamanının Celâlî gruplarına kadar giden bir aileye mensup olduğu, yazar Dr. Ayşe Yıldız’ın dikkatiyle ortaya çıkarılmıştır. 18. yy’da

Trabzon’da yaşamış bir şair olan Sıdkî’nin bugüne kadar yalnızca Hekimoğlu Ali Paşa için yazdığı kıt’anın iki beyti bilinmekteydi. Dr. Yıldız 19. Yüzyıla ait olan bir cönkte Sıdkî’ye ait şiirleri tespit edip ilim âlemine tanıtmıştır.

Çalışma, inceleme, metin ve işlevsel sözlük olarak üç kısımdan oluşmaktadır. İnceleme kısmının ilk bölümünde şairin hayatı ve edebî yönü hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde Sıdkî'nin şiirleri, şekil ve içerik açısından değerlendirilmiştir. Şiirlerin şekil özelliklerine dair değerlendirmede, şiirlerdeki nazım şekilleri ile bu nazım şekillerinde kullanılan aruz kalıplarına, kafiye türlerine ve redif kullanımlarına dair birer tablo verilmiştir. Bununla birlikte inceleme kısmında şiirlerin içerik özellikleri hakkında bilgi

verilirken bunların bir kısmında mahallî üslup özelliklerinin görüldüğü ifade edilmiştir. Aynı zamanda şairin, Nazmî mahlaslı bir şair ile müşterek bir gazeli olduğundan ve klasik Türk edebiyatında pek çok şairin tanzir ettiği Hâfız Divanı'nın ilk gazelinin ilk beytine üç nazire yazdığından okuyucu haberdar edilmektedir. Sıdkî'nin şiirlerinde sevgili, âşık, rakip ve zahit tipinin benzetilenleri ve özellikleri hakkında bilgi veren tablo da bu bölümde yer almaktadır. Bu tablodaki benzetmeler gelenek dâhilindedir. Ancak Sıdkî'nin şiirleri, denizcilik terimlerine yer verilmesi, sevgilinin saçının Habeş hurmasına, âşğın savaşıya benzetilmesi açısından farklıdır. Klasik üslup çerçevesinde vuslatı mümkün olmayan sevgili, mahallî üslubun etkisiyle Sıdkî'nin şiirlerinde âşğa daha yakın bir görünüm arz etmektedir. Çalışmada "Sıdkî'nin Gazel ve Murabbalarında Mekânlar" başlığıyla Sıdkî'nin şiirlerinde geçen idealize ve gerçek mekânlardan bahsedilmiştir. Yazar, "Sıdkî'nin Şiirlerinde Sosyal Eleştiri" başlığı altında, Sıdkî'nin gazel nazım şekliyle yazdığı bazı şiirlerde sevgiliyi değil de toplumsal aksaklıkları konu edindiğini de şiirlerden örneklerle ifade etmektedir. İnceleme kısmının

son bölümünde ise cönkler ve Sıdkî'nin şiirlerinin bulunduğu cönk hakkında bilgi verilmektedir. Cönklerin imlasındaki tutarsızlıkla birlikte Sıdkî'nin şiirlerini içeren bu cönkte de standart imladan farklı yazımlara dair bir tablo da verilmiştir. Ayrıca, bu durumun sebeplerine de değinilmiştir. Katalog bilgilerine göre Sıdkî'nin şiirlerinin bulunduğu cönkün tavsifi de bu bölümde yer almaktadır. Bu cönkte klasik tarzda şiir yazar şairler içinde en fazla şiiri yer alan şair Sıdkî'dir. (Yıldız, 2019: 41) Sıdkî'nin şiirlerinden oluşan metni kurarken izlenen yöntem de ayrı bir başlık altında ifade edilmiştir.

Çalışmanın metin bölümünde Sıdkî'nin şiirleri cönkteki sırasından farklı olarak klasik divan tertibine göre sıralanmıştır. Cönk imlasından kaynaklı problemlerden dolayı metne tamir yoluyla müdahaleler dipnotlarla gösterilmiştir. Bu bölümde Sıdkî'nin 31 gazel, 5 musammat, 1 mesnevi, 1 matla ve 3 kıt'ası yer almaktadır.

Son bölümde ise şiirlerde kelimelerin geçtiği bağlam esas alınarak hazırlanmış bir sözlük yer almaktadır. Sözlüğün hazırlanışında TEBDİZ sisteminden faydalanılmıştır. Bu sözlükte kelimeler, gerçek anlamlarının yanında Sıdkî'nin şiirlerinde kazandığı anlamlarıyla, tanıklarıyla birlikte verilmiştir. Böylece orijinal olarak nitelenebilecek ifadeler de dikkatlere sunulmuştur. Denizcilik terimlerinden oluşan bir gazelin içinde geçen *artmak* anlamındaki “deryalanmak”, hızlanmak anlamındaki “forsalanmak” ve *alabildiğince, tam yolla gitmek* anlamındaki “pupalanmak” işlevsel sözlüğün, tarihsel sözlüğe katkı sağlayabilecek ilgi çekici kelimelerindedir. Bu fiillerle benzer biçimdeki “ranalanmak” da *güzelleşmek* anlamının yanısıra *kibirleşmek* anlamıyla farklı bir biçimde Sıdkî'nin şiirinde kullanılmıştır. İlk bakışta gözün benzetmeliği olarak kullanılabilceği izlenimi veren “rutab-ı habeş” terkibi de şiirde sevgilinin saçının benzetmeliği olarak yer alan özgün ifadeler arasındadır. Yazarın ifade ettiği gibi Kutadgu Bilig'de yer alan *usal* kelimesinden türetilen “usallanmak” fiili *bilmezden gelmek* bağlamında Sıdkî'nin şiirlerinin kelime kadrosuna dâhil olmuştur. Şiirlerde, Sıdkî'nin, başkalarının da istemeyi alışkanlık hâline getirmesi bağlamında söylediği “gayrıya kânun olmak” ifadesi de bu noktada dikkat çeken bir söyleyiştir.

Sonuç olarak bir cönkün içerisinde yer alan Sıdkî'nin şiirlerini gün yüzüne çıkaran bir çalışma olan “Muradhânzâde Ebûbekir Sıdkî ve Şiirleri” adlı kitapta şiirlerinden hareketle Sıdkî'nin biyografisi ve şairliği hakkında bilgiler sunan özgün bir eserdir. Buna göre Muradhânli-zade ailesine mensup bir şair olan Sıdkî, Milli Kütüphane’de kayıtlı bir cönkten derlenen 42 şiiri ile tanıtılmıştır. Bu şiirlerde sebk-i Hindî dışındaki üslupların izleri görülmektedir. Bunların yanında Sıdkî'nin toplumsal aksaklıkarı da dile getirdiği şiirleri olduğu yazar tarafından ifade edilmiştir. Yazar, klasik Türk edebiyatında pek çok şairin yazdığı gibi Sıdkî'nin de Hâfız Divanı'nın ilk gazelinin ilk beytine üç nazire yazdığına, bunu yazarken de klasik şiirin benzetmeleri ile birlikte yerel olanın ön planda olduğuna dair bir değerlendirme yapmıştır. Bunun yanında, Sıdkî'nin şair olarak çok yetenekli olmamasına rağmen alışlagelenin dışında kelime kadrosuna sahip şiirleri olduğu dile getirilir. Bunun yanında çalışmada, Sıdkî'nin yöresel dile ve halk ağzına dair söyleyişleri şiire taşıdığına dair de ifadeler bulunmaktadır. Sıdkî'nin şiirlerinin önemli bir kısmının manzume formunda olduğu da yazarın bir diğer yargısıdır. Okuyucuya Sıdkî'nin şiirlerine ve hayal dünyasına ulaşma şansı sunan Dr. Ayşe YILDIZ’a ve Grafiker Yayınevi’ne teşekkür ederiz.

Kaynakça

Gökyay, Orhan Şaik (1993). Cönk. *İslam Ansiklopedisi*. C. 8. Ankara: TDV Yay.

Yıldız, Ayşe (2019). *Muradhân-zâde Ebûbekir Sıdkî ve Şiirleri (İnceleme-Metin-İşlevsel Sözlük)*. Ankara: Grafiker Yayınevi.